KULTUROLOŠKI PANEL / CULTURAL PANEL
Dr. Mustafa Cerić, akademik BANU i RSS / Ph.D. Mustafa Cerić, academician of BANU and RSS

STANJE POLITIČKOG UMA U BOŠNJAKA/BOSANACA

Sažetak: Ovaj esej ima namjeru aktualizirati stanje političkog uma u Bošnjaka/Bosanaca s fokusom na deset zdravih koncepata, kao način za izlazak iz labirinta mentalno-nacionalne i praktično-državotvorne zaostalosti. Tih deset koncepata su: (1) istina, (2) pravda, (3) mudrost, (4) hrabrost, (5) sabur, (6) politika kao nauka, (7) politika kao nacija, (8) politika kao država, (9) politika kao društvo i (10) politika kao sudbina. Također, ovaj esej analizira pojam i smisao vlasti od najvišeg ideala do najnižih strasti, koje vlast nudi. Prije zaključka, ovaj esej ukazuje na opasnost od „antibassnitizma", poput „antisemitizma" na Balkanu i Europi.

Ključne riječi: *politika, istina, pravda, mudrost, hrabrost, sabur, nacija, država, društvo, vlast, antibosnitizam*

THE STATE OF THE POLITICAL MIND AMONG THE BOSNIAKS/BOSNANIANS

Abstract*:* The purpose of this essay is to update the state of the political mind of Bosniaks/Bosnians with a focus on ten healthy concepts, as a way out of the labyrinth of mental-national and practical-state-building backwardness. Those ten concepts are: (1) truth, (2) justice, (3) wisdom, (4) courage, (5) perseverance, (6) politics as a science, (7) politics as a nation, (8) politics as a state, (9) politics as society and (10) politics as destiny. Also, this essay analyzes the concept and meaning of government from the highest ideal to the lowest passions, which government offers. Before concluding, this essay points to the danger of „anti-Bosnianism", like "anti-Semitism" in the Balkans and Europe.

Key words: *culture, ethnos, people, national identity, national culture, language, religion, history.*

I

Počinjem s opservacijom Anne Eleanor Roosevelt (1884–1962), supruge američkog predsjednika Roosevelta, koja je rekla: "Veliki umovi raspravljaju o idejama, srednji umovi raspravljaju o događajima, a sitni umovi raspravljaju o ljudima."

Dakako, gladan stomak ne hrani se idejama, već kruhom nasušnim. A opet, ni u glavama onih čiji su stomaci presiti nema mjesta za velike ideje. Oni svoj mozak hrane pričom o doživljenim ili nedoživljenim zbivanjima te o ljudima koji im remete mir u stomaku. Dok god im je stomak pun ili prepun, njima je u glavi sve jasno ili prazno, osim da je ovako dobro i zato ne treba ništa mijenjati. Pa ipak, **biti sit u stomaku nije isto što biti sit i u duši**. To nije nova bolest. Ona je stara koliko je stara i priča o Musaovom, a. s., Karunu, koji je imao sve, ali je bio gladan u duši i nesretan u srcu zato što ga ljudi nisu cijenili po njegovom velikom bogatstvu kao što su cijenili Musaa, a. s., po njegovoj dobroj duši. Zbog toga se Karun svetio ljudima i oholio se pred njima govoreći im: "Sve što imam stekao sam svojim znanjem i vještinom" (*Kur'an*, 28:78).

Ali, Svevišnji Allah ne voli hvalisave i gorde, koji izazivaju i ponižavaju ljude svojom ohološću. Nije trebalo dugo čekati da Karun shvati da to što je imao nije bilo plod njegovog ni znanja ni vještine, već je sve to bilo plod Allahove moći, koja se manifestirala tako da je u jednom trenu sve Karunovo blago sravnjeno sa zemljom, tako da Karun nije mogao ni samog sebe spasiti. (*Kur'an*, 28: 81)

Ako išta ima što treba nužno da znademo, onda je to da je ova Karunova bolest opasna. Ova nas bolest pogađa više zbog gladi duše nego zbog gladi stomaka. **U Bosni nije nikad niko umro od gladnog stomaka, ali je bilo onih koji su umirali zbog gladne duše**. Najpoznatiji među njima bila je velika bosanska duša Ilhamija. Jer, duša pati ako je gladna istine i pravde. U Bosni je oduvijek bio manjak tih dviju biljki, bez kojih duša teško može živjeti.

Danas, sve više se priča da ljudi odlaze iz Bosne ne zbog gladnog stomaka, već zbog gladne duše. Tu je, dakle, naš akutni problem, problem politike "srednjih umova", koji pričaju samo o svojim doživljenim ili nedoživljenim zbivanjima, kao i **politike "sitnih umova"**, koji samo pričaju o ljudima. Čista bosanska duša ne može to da podnosi i zato traži utočište izvan Bosne.

Stoga, valja nam tražiti lijeka za ovu Karunovu bolest, koja nastaje zbog gladne duše, a ne zbog gladnog stomaka. Ima li lijeka za tu bolest? Dakako da ima. Allahov Poslanik je rekao da za svaku bolest postoji lijek pa ga treba

tražiti. **Lijek je**, **naravno**, **u tome da se veliki umovi među nama probude i počnu govoriti o "velikim idejama" za spas nacije**, **države i vjere**. Samo tako srednji i sitni umovi, koji uzrokuju glad duše za istinom i pravdom, mogu biti ušutkani, mogu biti poraženi, a to znači da nas veliki umovi osposobe da znamo **razliku između "zdravog koncepta" s pokvarenim pojedincima i "kvarnog koncepta" sa poštenim pojedincima**.

Ovdje govorimo o deset bosanskih "zdravih koncepta" o naciji, državi i politici.

KONCEPT PRVI – **ISTINA**

"Koncept" (lat. *concipere*) je misao, zamisao, pojam, koji čovjek ima u svojoj glavi kao sposobnost shvatanja, kao moć poimanja i prije nego je primijenio osjetilno iskustvo. Zapravo, latinska riječ conceptia znači 'začeće, oplođenje, zatrudnjeti'. Dakle, određena misao, zamisao i pojam, kao koncept u čovjekovoj glavi se začinje, oplođuje i rađa u dodiru s nekom mišlju, zamisli i pojmom, koji je izvan njega. Prema tome, od toga od koga se začela i oplodila misao, zamisao i pojam u čovjekovoj glavi kako u njegovom ranom, tako i u njegovom kasnijem mentalnom i duhovnom razvoju, ovisit će njegova mentalna i duhovna narav, tj. ovisit će kakav će biti koncept u njegovoj glavi kao njegova a priori (nužna) spoznaja o tome ko je, šta je, kome pripada i šta treba da čini. Naravno, začeće koncepta nastaje, prije svih, od majke i oca, razvija se od nane i djeda, te se usavršava u mektebu, školi, zajednici i društvu. Otuda su, **nakon roditelja**, **učitelji i odgajatelji duhovna i mentalna kičma svake zajednice**, **svakog društva**. Briga i podrška učiteljima i odgajateljima jeste briga i podrška naciji i državi, posebno u pogledu životnog (političkog) koncepta, o kojem je ovdje riječ.

I kao što svaka osoba ima svoj specifični duhovni i mentalni karakter, tako isto i svaka zajednica i društvo imaju svoj specifični duhovni i mentalni karakter. Mi, Bošnjaci/Bosanci, jesmo zajednica (*Gemeinschaft*) i društvo (*Gesellschaft*). Zajednica smo u smislu naše posebnosti u vjeri, naciji, jeziku i kulturi, a društvo smo u smislu zajedništva s drugim vjerama, nacijama, jezicima i kulturama, što od nas traži da razumijemo i koncept pluralnog društva. Ali, da bismo bili sposobni duhovno i mentalno ravnopravno sudjelovati u konceptu pluralnog društva, mi moramo znati što je to specifični koncept naše zajednice, posebno politički koncept.

Bez namjere da budemo isključivi, mi moramo shvatiti da smo jedinstven narod na Balkanu i u Evropi. Posebni smo po geografskom položaju naše zemlje, ali mnogo važnije od toga je da **smo specifični po našem duhovnom**

i mentalnom karakteru. Obje te okolnosti kod naših susjeda pobuđuju napetu pozornost i njihov trajni napor da nas istisnu iz našeg koncepta, posebno nacionalnog, državnog i političkog, te **nametnu nam svoj nacionalni, državni i politički koncept**. U tome su do sada dobrano uspijevali kako ovi sa istoka tako i ovi sa zapada. No, tome je morao doći kraj. Naime, prvi put, na njihovo veliko iznenađenje i razočarenje, **mi Bošnjaci/Bosanci uspjeli smo definirati**, **s kraja prošlog stoljeća**, **naš nacionalni**, **državni i politički koncept unatoč pritisku njihove vojne sile**. To je, doista, bio naš najveći povijesni uspjeh u zadnjih sto godina, ako ne i u zadnjih hiljadu godina. To što smo ostvarili moramo ne samo čuvati i sačuvati već svjesno i odgovorno razvijati iz poštovanja, kao i iz našeg duga prema najboljim sinovima Bosne, šehidima, koji su dali svoje živote da bismo mi danas mogli slobodno govoriti o našem nacionalnom, državnom i političkom konceptu, oko kojeg ne smije više biti nesporazuma, ne smije više biti dileme, ne smije biti više sumnje u našu predanost slobodi, domu, domovini, zemlji, državi, naciji, vjeri, jeziku, kulturi, zajedništvu i jasnom političkom konceptu, iz kojeg nas više ne smije niko i nikada izbaciti.

Prvi i najvažniji koncept, kojeg moramo biti duboko svjesni nacionalno, državno i politički je „koncept istine“, **istine koja mora biti osnovni stub našeg duhovnog i mentalnog bića**, **iz kojeg treba da proistekne naš koncept života**, ***n*aš koncept politike**, **kao takve**. Uistinu, ono čega se danas najviše bojim je to da nas oni (ili mi sami sebe) izbacuju iz tog koncepta. Nikad nije bilo toliko iznesenih neistina kao danas. **Nikad laž nije bila toliko bestidna**, t**oliko sistematična i toliko subverzivna**, **kao danas**. Zbog toga joj neki malodušni među nama ne mogu odoljeti, pa u laži vide svoj životni uspjeh, prije svega svoj politički uspon.

No, odustajanje od istine, kao životnog, a time i kao političkog koncepta, može nas najviše koštati u pogledu našeg imuniteta naspram ove zarazne bolesti, koja se u zadnje vrijeme prenosi iz našeg susjedstva i širi oko nas, oko naše države, nacije, vjere, jezika, kulture, davne i nedavne povijesti, tj. našeg ukupnog državnog, nacionalnog i političkog bića. Ono što sam najviše cijenio kod rahmetli predsjednika **Alije Izetbegovića bila je ta njegova otpornost na laži**, kako one obične tako i one političke, koje su ga svakodnevno obasipale. Cijenio sam tu njegovu predanost istini ili ispunjavanju obećanja i to onih malih ljudskih obećanja, koja naizgled nisu bila toliko bitna, ali je njemu bilo bitno da ih ispuni i na taj način pokaže svima **da riječ koju je dao ima vrijednost**. I naš narod je kod predsjednika Alije najviše cijenio tu osobinu i zato mu je narod vjerovao i onda kada nije uvijek razumio o čemu Predsjednik priča. **Želim da ukažem na taj i takav politički koncept**, **koji se bazira na istini**, **prije svih među nama samima**, **ma koliko ta istina bila gorka**, **za razliku od koncepta laži**, **ma koliko ta laž bila slatka**. Jer, bojim se da baš tu dragocjenu osobinu danas gubimo. Odnosno, vidim da baš tu leži razlog za podjele i cijepanje

među nama zato što smo izgubili vjeru i povjerenje u međusobnu riječ, u riječ onih u koje bismo mi Bošnjaci/Bosanci morali imati i vjeru i povjerenje da nas vode pravim putem u moralnom i političkom smislu.

Predsjednik Alija nije volio licemjerne ulizice, koje su ga u oči hvalile, ali je iz njihovih očiju virila laž. On je više volio one koji su mu govorili istinu, makar mu bila gorka i neprijatna. Tom glavnom principu političkog koncepta, koji je ovih dana na velikom ispitu, Bošnjaci/Bosanci **moraju se vratiti ili ih politički neće biti**. **Naš narod može podnijeti sve osim neistine i prevare**. Neistina mu ubija dušu, a prevara, tj. neispunjeno obećanje, truje mu mozak. Te dvije uvrede u duši i u mozgu narod najduže pamti i ne prašta lahko.

Dakako, svi treba da znaju da se vjera i povjerenje kod naroda teško postižu, a lahko gube. Sto istinitih riječi i stotinu ispunjenih obećanja može se poništiti samo jednom neistinitom riječju i jednim neispunjenim obećanjem. A kad se to dogodi, onda, i kad se istina govori, narod ne vjeruje, i kad se obećanje ispuni, narod je nezadovoljan. Stoga, rad na vraćanju vjere i povjerenja u riječ i obećanje političara kod naroda dug je i naporan proces, koji se mora otpočeti odmah i koji mi Bošnjaci/Bosanci moramo odmah prepoznati, jer poslije može biti kasno.

Naravno, **na svakom početku bijaše riječ**. Bijaše istinita riječ kao začeće, oplođenje i trudnoća iz koje nastaje zdrav i nepobjediv koncept u glavi svakog zdravog i umno sposobnog pojedinca u zajednici i društvu. Jer, ne treba nikad zaboraviti: istina je uvjet za mentalno zdravlje zajednice i društva, a pravda je uvjet za socijalno zdravlje zajednice i društva.

KONCEPT DRUGI – **PRAVDA**

I kao što mrak ulazi tamo gdje nema svjetla, tako laž **dolazi gdje nema istine** i tako krivda **vlada tamo gdje nema pravde**. I kao što su najveći ljudski umovi ostali nedorečeni o tome što je prava istina (*verum*), tako je isto ostalo u filozofiji nedorečeno šta je to zapravo pravda (*iustitia*). No, i za istinu i za pravdu svaki čovjek ima urođeni osjećaj, za što mu nisu potrebna teška i zamršena filozofska nadmudrivanja. **Istina** je unutarnji osjećaj ljudske duše, osjećaj koji odbija prihvatiti neistinu ili laž, a je unutarnji nagon ljudske duše, nagon koji se bori protiv krivde ili nepravde.

Ako bih htio **definirati** Bošnjake/Bosance, onda bih rekao da su oni ljudi od "istine" i "pravde", u smislu da imaju tu urođenu sposobnost da ne odustaju od istine, tj. ne prihvataju neistinu ili laž, bez obzira koliko

ih to koštalo, a mnogo ih je koštalo više puta u povijesti, **kao i tu urođenu volju da se bore za pravdu**, tj. da se suprotstave krivdi ili nepravdi ili zulumu bez obzira na žrtvu, žrtvu koju su više puta uveliko plaćali u svojoj povijesti. No, **ipak postoji mala razlika između istine i pravde u bosanskoj svijesti**, a to je da se s istinom ne može pogađati, jer bosanska duša ne može nimalo neistinu podnijeti, dok se sa pravdom može donekle nagađati zato što je ovozemaljska pravda relativana, tj. nema apsolutne pravde na ovome svijetu. Samo na drugom svijetu postoji apsolutna Božija pravda i samo je Božija istina apsolutna kako na ovome, tako i na drugome svijetu, istina koju Bošnjak/Bosanac nosi u svojoj duši, a koja je nedodirljiva, nepokvarljiva i neuništiva.

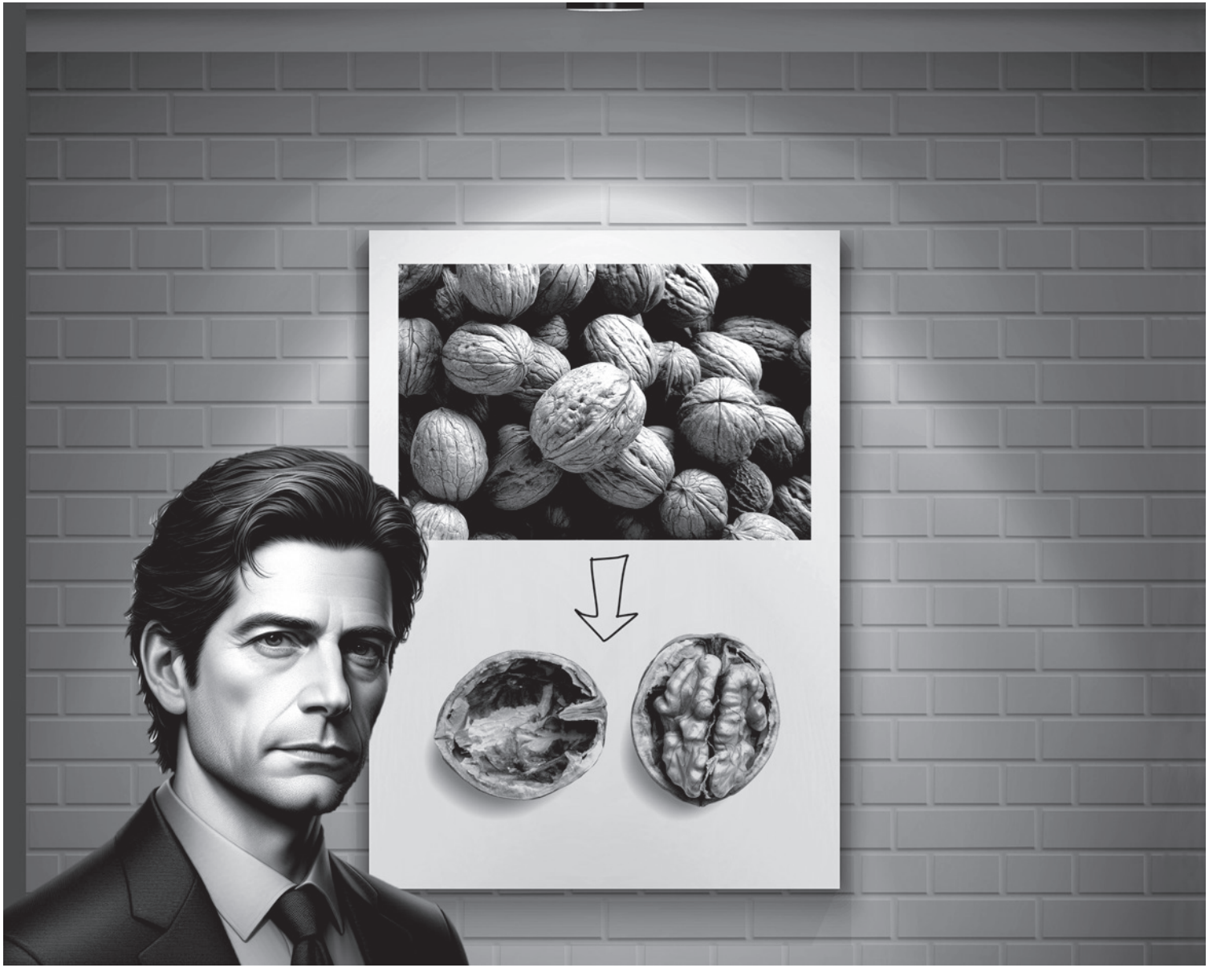
Ove dvije vrijednosti – "istina" i "pravda" – zrdavog koncepta, vrijednosti koje treba da krase političku misao kod Bošnjaka/Bosanaca spojive su, odnosno one su neodvojive, **jer pravda se ostvaruje na temelju istine**, **a istina se brani pravdom**. Zato su Bošnjaci/Bosanci jako osjetljivi ako im se pokuša ubiti istina i uskratiti pravda. O tome valja da vodi računa svaki političar, koji se nameće da predstavlja Bošnjake/Bosance ne samo u državi, već i u privatnom životu. Može biti da nam se ponekad čini da su Bošnjaci/Bosanci nezainteresirani za ono šta se događa oko njih, može nam izgledati da ne shvataju politiku i ljude u politici, ali to nam se samo čini. Bošnjaci/Bosanci su jako zainteresirani za ono što se oko njih događa i shvataju politiku i političare mnogo više nego su oni toga svjesni.

Ali, Bošnjaci/Bosanci imaju jednu drugu osobinu, koju možda nema nijedan drugi narod – **imaju osobinu duranja i čekanja pogodnog trenutka da se potegne istina i zatraži pravda**. Kad dođu u to stanje svijesti, tj. kad shvate da im se laže i da ih varaju, Bošnjaci/Bosanci postanu neumoljivi u kažnjavanju onih koji su ih slagali i koji su ih prevarili. Njima nema više povratka u politiku. To se, zasigurno, dogoditi na zadnjim izborima. A to znači da samo oni koji su spremni da poštuju bosansku istinu i pravdu, koji su sposobni da se nose s bosanskom istinom i pravdom o ratu i miru, koji nisu potkupljivi za sitne pare, koji **nisu povodljivi** za tuđom antibosanskom pameću, koji nisu u duši kvarni, koji nisu u srcu pakosni, koji nisu izdali i koji neće izdati bosansku istinu i pravdu – samo ti mogu računati da im Bošnjaci/Bosanci poklone svoje povjerenje.

Ako nekome ovo izgleda fantazmagorično i nestvarno, onda znači da još uvijek nije razumio bosansku dušu, bosanski duh i bosansku skrivenu pamet, koja je omogućila Bošnjacima/Bosancima da prežive svoju neizvjesnu povijest u zadnjih sto godina. A to se zove "bosanska mudrost", kao treći koncept.

ILUSTRACIJA: "Bosanska mudrost" - skrivena pamet, koja je omogućila Bošnjacima/Bosancima da prežive svoju neizvjesnu povijest u zadnjih sto godina.

ILUSTRACIJA: Onaj koji dođe do zdrave orahove jezgre zaslužuje naše poštovanje i podršku na putu našeg povratka ka zdravom moralnom i političkom konceptu, kojem teže duša i srce našeg naroda.

KONCEPT TREĆI I ČETVRTI – **MUDROST I HRABROST**

Na isti način na koji su "istina" i "pravda" spojivi pojmovi, odnosno neodvojivi, spojivi su fenomeni "mudrosti" i "hrabrosti", tj. neodvojivi su u konceptu naše bosanske moralne i političke misli i prakse. Čak i ako nismo potpuno svjesni tih vrijednosti (istina, pravda, mudrost i hrabrost), mi o tome moramo pričati i pisati da bismo ih bili svjesni i da bi nam te vrijednosti u konceptu naše bosanske moralne i političke misli i prakse bile jasne i prihvatljive. Riječ je o moralnoj i političkoj misli i praksi, koju mi ovdje zagovaramo, jer mislimo da postoji u duši i srcu našeg naroda. Stoga, samo oni koji nose u svojoj duši i svom srcu te iste vrijednosti mogu dostojno predstavljati Bošnjake/Bosance. Oni koji to nemaju nisu dorasli bošnjačkom/bosanskom povjerenju.

Mudrost je moralna kategorija koja se pretvara u političku vrijednost na način da čovjek osjeća dublje i vidi dalje što se iza političkih događaja krije. **Hrabrost** je, isto tako, moralna kategorija, koja se pretvara u političku vrijednost na način da čovjek **uspravno stoji kad ga napadnu**, **ali i smjelo napada dušmana kad ga ugrožava**. Ustvari, nezamislivo je da ove dvije moralne i političke vrijednosti – mudrost i hrabrost – ostanu odvojene. **Jer**, **mudrost bez hrabrosti je kukavičluk**, **a hrabrost bez mudrosti je samoubojstvo**. Otuda je naš problem najčešće bio u tome da mudri nisu bili hrabri, a hrabri nisu bili mudri, pa su gubili političke bitke. To se događa onda kada mudri mudro šute, a trebalo bi da glasno progovore, i kada hrabri progovore preglasno, a trebalo bi da šute. Dakle, mudrost je taj bosanski osjećaj trenutka, taj bosanski osjećaj za pruženu priliku, koja se, ako se izgubi, ne može više nadoknaditi. A hrabrost je taj bosanski damar, taj bosanski nagon da se Bošnjak/Bosanac oslobodi straha, kao najopasnijeg dušmana.

Ozbiljnom analizom ponašanja Bošnjaka/Bosanaca, kako u ratu, tako i u miru, može se ustanoviti da su Bošnjake/Bosance, uz neke manje propuste, krasile ove dvije moralne i političke vrijednosti u jednom općem bosansko-moralnom i političkom konceptu. Naravno, najzaslužniji za to bio je rahmetli Alija Izetbegović, koji je na uvjerljiv način spajao u svojoj političkoj misli i praksi bosansku mudrost i bosansku hrabrost. Alija nije mudro šutio kad je trebalo da hrabro progovori, ali nije ni neobuzdano govorio kad je trebalo da mudro šuti.

No, najočitiji primjer spoja mudrosti i hrabrosti bosanske politike u miru bio je hrabri nastup na Međunardonom sudu u Den Haagu, gdje su, prvi put u povijesti, privedeni gotovo svi politički i vojni lideri

jedne države pred međunarodni sud za ratne zločine, uključujući i punopravno presuđeni ratni zločin genocida nad našim narodom. Ali, za to nije bila dovoljna samo bosanska hrabrost, već i bosanska mudrost da se dobije relevantna podrška međunarodne zajednice. Rekao bih, to je ono, uz "istinu" i "pravdu", što nam danas najviše nedostaje – bosanska "mudrost" i bosanska "hrabrost", koju naš narod nedvojbeno posjeduje u duši i srcu. Gdje i kada se to izgubilo? Izgubilo se to u našim međusobnim svađama, koje su nastale zbog "neistine" i "nepravde", koja se postupno širila među nama i protiv nas, a to je ono stanje u kojem se svi osjećaju uvrijeđenim i poniženim; izgubili smo to onoga trenutka kad su glave na vrhu naše moralne i političke misli i prakse izgubile osjećaj trenutka, trenutka u kojem je trebalo glasno progovoriti, a ne mudro šutjeti, ali, ništa manje porazno, a možda je i tragičnije bilo za nas to što su se propuštale zlatne prilike zbog neznanja ili nemara, prilike koje se teško mogu nadoknaditi.

Da li je moguće povratiti vjeru i povjerenje u taj dokazani moralni i politički koncept (istina, pravda, mudrost i hrabrost), oko kojeg se okupljao gotovo cijeli bošnjački/bosanski narod u ratu i jedno vrijeme u miru? Neki misle da to nije moguće, jer su original tog bosanskog moralnog i političkog koncepta kvarni pojedinci toliko oštetili da ga nije moguće više izvorno obnoviti. Donekle bih se složio s tim mišljenjem, ali ipak mislim da je **jezgra tog koncepta ostala zdrava**. To je ono što je u orahu najbitnije, jer je jestivo, a to je zdrava orahova jezgra. Kad orah sazri, istrošena zelena kora s njega otpada, a ispod nje se pojavi tvrda orahova ljuska, koju treba razbiti da bi se došlo do orahove jezgre, koja je jestiva i u kojoj su zdrave kalorije i pozitivna masnoća.

Čini mi se da je trenutno koštunjava orahova ljuska smetnja da se dođe do orahove jezgre, koja nas iznova mami da je okusimo, jer osjećamo moralnu i političku glad, glad od koje se može politički umrijeti. Onaj koji je sposoban da razbije tu tvrdu koštunjavu orahovu ljusku kako bi došao do zdrave orahove jezgre zaslužuje naše poštovanje i podršku na putu našeg povratka ka zdravom moralnom i političkom konceptu, kojem teže duša i srce našeg naroda. A da bismo to postigli, moramo biti uporni u zahtjevu da dođemo do zdrave jezgre, koja nam stoji na dohvatu, odmah ispod koštunjave ljudske ljuske. Nju treba da razbijemo mudro i hrabro – i strpljivo, odnosno uporno.

KONCEPT PETI – **SABUR**

Nemojmo dozvoliti da nas nervira riječ "sabur". Budite *saburli*, odnosno, **sabrani** dok razgovaramo o ovoj ključnoj normi u zdravom konceptu bosanske moralne i političke misli i prakse. To naglašavam zato što znam da su mnogi Bošnjaci/Bosanci umorni od "sabura" i zato, kad im se kaže "sabur", oni to ne doživljavaju kao moralnu vrlinu, već kao moralni i politički poraz. Ali, "sabur" o kojem ovdje govorimo nije ni moralni ni politički poraz, već je **to vrhovna moralna vrlina**, **koja u sebi sadrži sve četiri prethodne moralne vrlin**e: **istinu**, **pravdu**, **mudrost i hrabrost**.

Jer, nijedna od te četiri moralne vrline ne dolazi sama od sebe, već ih čovjek stiče svojim upornim duhovnim i umnim radom, za što je potreban "sabur", tj. upornost, duranje, istrajavanje i odolijevanje moralnim i političkim izazovima. A toga, bar, u Bosni nije nikad nedostajalo – moralnih i političkih izazova – i toga, bar, Bošnjaci/Bosanci nisu nikad bili pošteđeni – **duranja i čekanja da ih obasja svjetlo u mraku**. I kad su bili i kad nisu bili toga potpuno svjesni, Bošnjaci/Bosanci su uvijek morali znati i vjerovati da im je "sabur" jedina šansa da opstanu, da ostanu i da se usprave, kao što se uspravio onaj Dobri Bošnjanin na kamenom spavaču. "Šta radi Bosanac na stećku? Stoji uspravno! Digao glavu, digao ruku! Ali nigdje nikad niko nije pronašao stećak na kojem Bosanac kleči ili moli, na kojem je prikazan kao sužanj" (Miroslav Krleža).

Zašto je "sabur" ključna tačka za sve moralne vrline i političke vrijednosti u zdravom bosanskom moralnom i političkom konceptu? Zato što pojam "sabura" **ima dva suprotna pogona**, **dva suprotna drajva** (*drive*): **jedan koji pokreće pozitivnu energiju** i drugi koji **koči negativnu energiju u čovjeku**. "Sabur", kao pogon, koji pokreće pozitivnu energiju u čovjeku jeste upornost i istrajnost u traganju za istinom i pravdom, te dosljednost u ispunjavanju datog obećanja, kao i u izvršavanju zaduženog emaneta ili posla unatoč poteškoćama, a "sabur", kao pogon, koji koči negativnu energiju u čovjeku jeste sustezanje i odbijanje laži i nepravdi unatoč dunjalučkim dobitima, te odustajanje od osvete, iako se na to ima pravo, kao i odolijevanje neprimjerenim provokacijama. Naravno, u onoj mjeri u kojoj je "sabur" aktivan kao pogon pozitivne energije, koja osigurava upornost i istrajnost na putu istine i pravde, olakšat će kočenje pogona negativne energije i osigurati da se čovjek sustegne od laži i nepravde. U svemu tome mudrost i hrabrost su, kao kombinacija "sabura" u smislu da se izdura poteškoća i uhvati prilika za pozitivnu akciju.

Mi smo u ratu imali sve to – "sabur", koji je u nama pokretao pozitivnu energiju u borbi protiv agresora i "sabur" koji je u nama kočio negativnu energiju u odnosima među nama. Bili smo bliski jedni drugima i suosjećali smo međusobnu bratsku i patriotsku ljubav i poštovanje. Poslije rata te vrijednosti su nam se unekoliko poremetile. "Sabur" kao pogon pozitivne energije za upornost i istrajnost na putu istine i pravde kao da se gasi, a "sabur" kao kočnica negativne energije kao da se otkočio pa se u nama zapalila neka depresija i osjećaj beznađa, koji gori na sve strane.

Možda nekima neće biti sasvim jasno, ali moramo shvatiti da nam se nakon fizičkog genocida, koji smo preživjeli, **može dogoditi duhovni i mentalni genocid**, a to je da nam se ubije naše vlastito pamćenje, koje definira naš vlastiti nacionalni i državni identitet. A, to će nam se dogoditi ako nam se ugasi "sabur", kao pogon, koji pokreće u nama pozitivnu energiju i vraća nam međusobno povjerenje na putu do istine i pravde, putu koji je dug koliko je dug naš život na ovome svijetu, ali i ako nam se "sabur", kao pogon, koji koči negativnu energiju otkoči i tako omogući da primamo negativnu energiju, koja nam ubija međusobno povjerenje i umrtvljuje bosanski duh kao volju da pobijedimo depresiju i beznađe.

To može biti naša najteža bolest – gubitak volje da se borimo za istinu i pravdu, jer smo izgubili "sabur" kao pogon koji u nama pokreće pozitivnu energiju. Nije obećavajuće stanje nacije u kojem veliki broj ljudi govori da ne zna za koga će glasati i u kojem veliki broj ljudi svjesno i ciljano najavljuje da neće glasati zato što nema za koga. Nije obećavajuća ni priča o tome da ljudi odlaze iz Bosne zato što u Bosni ne prepoznaju svoju budućnost. Očito je, dakle, da se po Bosni širi neka negativna energija ne samo od onih koji ne vole Bosnu, već i od onih koji su dozvolili sebi da ih savlada negativna energija zato što su izgubili "sabur" kao kočnicu, koja ih zaustavlja da ne padnu u provaliju.

Za ovaj problem moramo naći rješenje. Moramo se osloboditi depresije i beznađa u našim glavama, jer je to pogubnije po našu naciju i državu od granata koje su fijukale iznad naših glava. Od granata iznad naših glava nekako smo se uspijevali skloniti, **ali od depresivnih i beznadnih ideja u našim glavama nema skloništa**. S tim idejama spavamo i budimo se i te nas ideje čine nespokojnim i bezvoljnim. Zato je nužno da u naš zdravi moralni i politički koncept vratimo bosansku osobinu "sabura", ne kao bespomoćno duranje, već kao svjesnu upornost na putu slobode i časti i kao savjesnu otpornost naspram moralnih i političkih izazova.

Ustvari, **u Bosni će nadvladati onaj koji je sposobniji da nadura protivik**a. Bosnu će izgubiti onaj koji nema "sabura", tj. koji ne umije ustati i stajati uspravno na bosanskom kamenom spavaču – budilniku.

KONCEPT ŠESTI – **POLITIKA KAO NAUKA**

Znam, pritisak raste. Nema se ni vremana ni "sabura" za velike ideje. Nema se vremena ni za priču o događajima. **Ostalo je samo da se priča o ljudima**. **Ali**, **to ne rade veliki umovi**. Znam, kažeš, ali gdje su bili ti veliki umovi ranije da nam objasne šta je to politika, preciznije "**šta je to bosanska politika**"? Kakva nam je korist od velikih ideja sada kada moramo birati ljude, koje znamo i ne znamo, u koje vjerujemo i ne vjerujemo.

Znam, u pravu ste. Od vremena Hasana Kafije Pruščaka (umro 1616.) nije se u Bošnjaka/Bosanaca pojavio veliki politički um, poput velikog političkog uma u Francuza Žan Žakaa Ruso (umro 1778.) i u Engleza Džona Loka (umro 1704.). Nije se pojavio veliki bosanski um koji bi nam objasnio šta je to politika, preciznije "šta je to bosanska politika" od Kulina bana do naših dana. Nije da nije bilo velikih umova u Bošnjaka/Bosanaca poput Hasana Kafije Pruščaka i nakon Pruščaka i nije da nije bilo u Bošnjaka/Bosanaca velikih umova poput Žana Žaka Rusoa i Džona Loka. Bilo ih je, ali oni su se uglavnom bavili **univerzalnim pitanjima uređenja svijeta ili uređenja univerzalne države**, **pri čemu je pitanje uređenja bosanske države uglavnom bilo u fusnoti**.

Razumljivo je da je preokupacija velikog uma Hasana Kafije Pruščaka bila univerzalna država carevina, jer je on živio i djelovao u toj osmanskoj univerzalnoj državi carevini. Ali, nije sasvim razumljivo što se veliki umovi u Bošnjaka/Bosanaca nisu našli, odnosno nisu se snašli u povijesnom metežu od univerzalne do nacionalne države nakon ukidanja univerzalnih država carevina po završetku Prvog svjetskog rata pa do nastanaka partikularnih, tj. nacionalnih država širom Balkana i Evrope. U svojoj podsvijesti, pa i supersvijesti, Bošnjaci/Bosanci bili su i ostali, u političkom smislu, **univerzalci i to na dva načina**: (1) **na način panislamizma** i (2) **na način kominternizma**. U moralno-etičkom smislu te su dvije ideje suprotne, ali u smislu političke misli, kao univerzalne kategorije, one su slične. Naime, veliki umovi u Bošnjaka/Bosanaca nisu se bavili nacionalnim pitanjem Bošnjaka/Bosanaca u Bosni, već su se (prvi) bavili univerzalnim pitanjem svijeta, misleći, pa i vjerujući, da će doći do obnove univerzalne države carevine, u kojoj su nekad živjeli, a (drugi) su pak mislili, pa i vjerovali, da je komunistička internacionala (Kominterna) najbolja nadoknada za gubitak univerzalne države carevine, u kojoj su nekad živjeli.

I tako, dok su jedni "veliki umovi" u Bošnjaka/Bosanaca bili utopljeni u nostalgiji za univerzalnom državom carevinom, i dok su drugi "veliki umovi" utopijski sanjali o Kominterni od Urala do Beograda, **bosanski susjedi su kovali plan kako da osvoje**, **podijele i pripoje bosansko nacionalno**, **državno i kulturno blago**. Radili su to podmuklo,

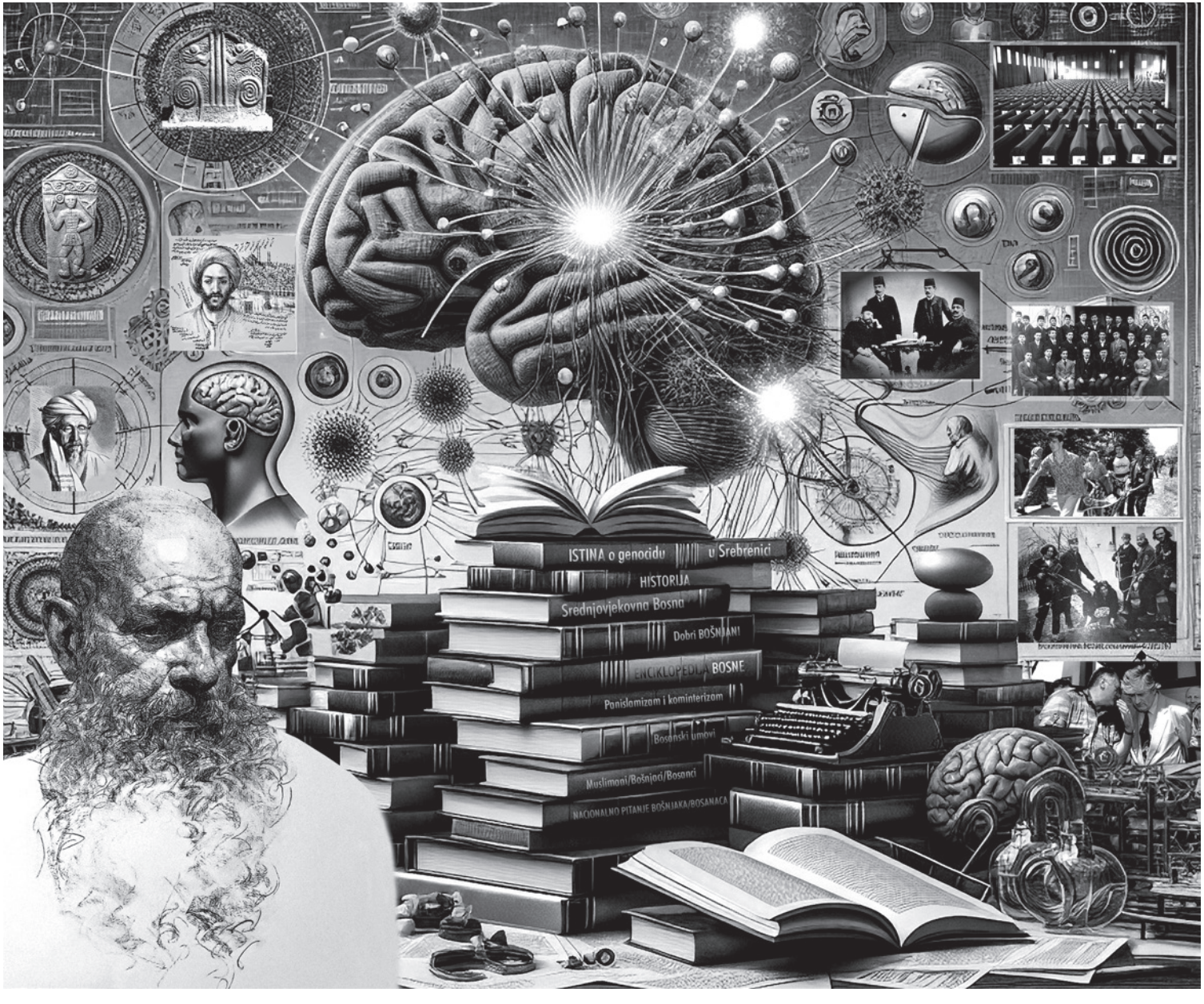
sistematično i permanentno. I unekoliko su u tome uspjeli, posebno nakon neuspjelog pokušaja Husein-kapetana Gradaščevića (umro 1834.) da jasno redefinira nacionalni identitet Bošnjaka/Bosanaca i da se obnovi suverenitet nezavisne bosanske države u odnosu kako na univerzalnu državu carevinu, kojoj je bio istekao rok trajanja, tako i u odnosu na susjedne nacionalne države u nastajanju, prije svih Srbiju i Hrvatsku, ali i Crnu Goru.

Ako su nam jasne navedene činjenice iz naše bosanske političke povijesti, onda će nam biti jasno koliko je važno da shvatimo da je politika nauka. Politika nije usputna djelatnost, kojom se bave besposleni i slučajno nađeni ljudi na putu. Ustvari, politika je jedan od najtežih poslova u državi i društvu, posao za koji se valja dobro obučiti, te fizički i psihički dobro pripremiti. To što nas ovih dana hvata panika zato što ne znamo za koga ćemo glasati posljedica je naše neupućenosti u politiku. Jer, **politika**, **prije svega**, **znači tačnu informaciju pod uvjetom da je znamo pravilno čitati**. A znat ćemo ako smo politički obrazovani, tj. ako su nam jasno i pravilno poredane moralne i političke ideje u glavi **šta je to naš duhovni**, **nacionalni i državni interes**.

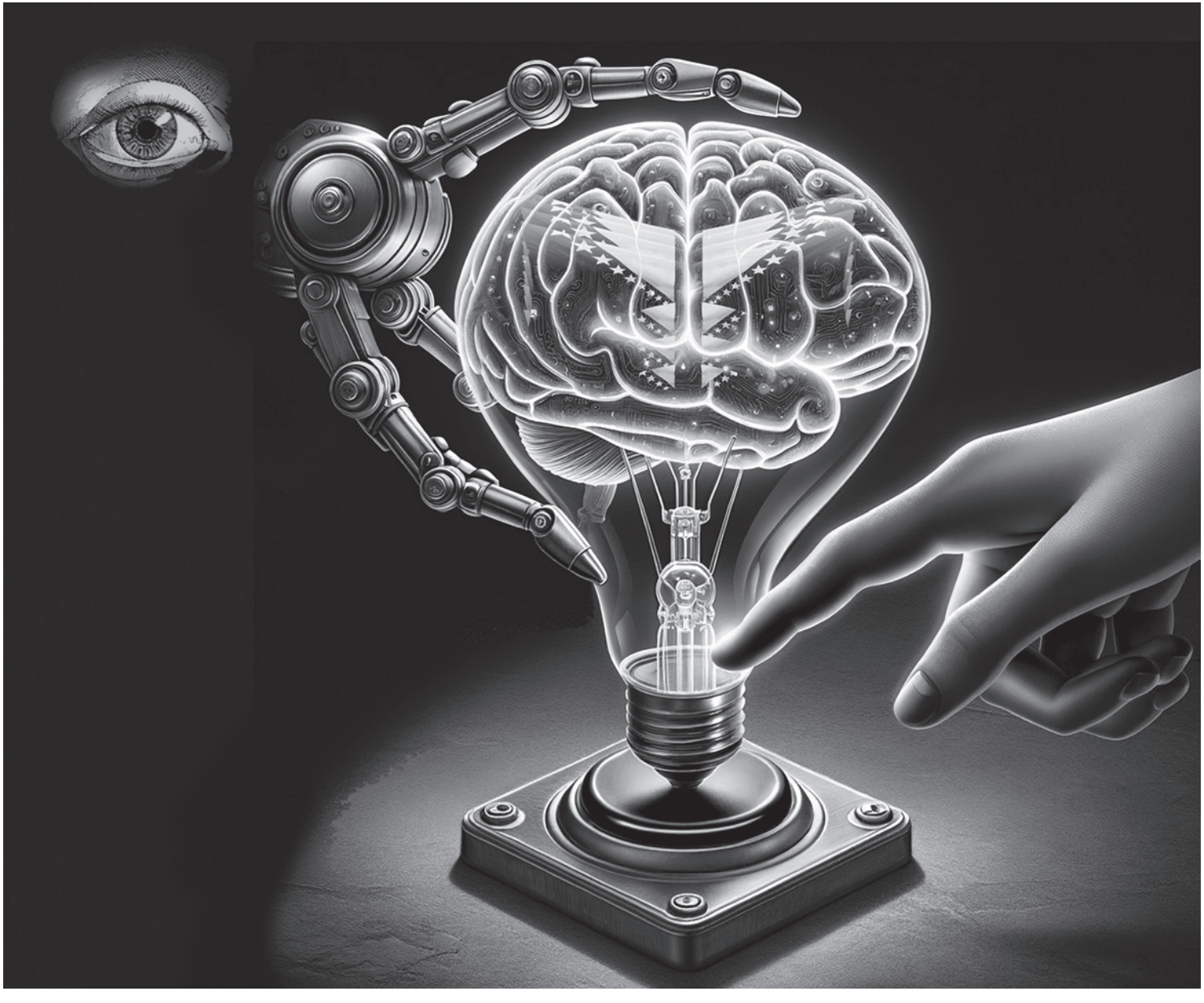
Nekima može izgledati da je ovo što govorim besmisleno i bespotrebno. Možda se neki od vas pitaju: A kome ovo uopće treba? Razumijem tē, koji tako misle. Ali, bih volio da i oni mene razumiju ako im kažem **da ovo radim iz potrebe svoje duše**. Duša mi ne dâ mira, već me tjera da ovo kažem kao svoj dug prema svom narodu. A narod može biti jedan čovjek, poput Ibrahima, a. s. Tjera me da kažem svom narodu da je glas svake pojedine osobe, muškarca i žene veoma važan, više nego što smo i sâmi toga svjesni.

Ne zaboravimo da od Kulina bana u Bosni nije bilo više Bošnjaka/Bosanaca, koji su aktivno svjesni svog bosanskog nacionalnog i bosanskog državnog identiteta kao što su to danas zahvaljujući požrtvovnoj borbi najboljih bosanskih sinova, šehida. Prvi put u bosanskoj povijesti, bosanski su sinovi hrabro ustali da se bore za svoju hižu, ustali su da pokažu cijelome svijetu ko su i šta su. U toj borbi spontano je nastala i autentična politička misao, utemeljena na moralnim vrlinama: istini, pravdi, mudrosti, hrabrosti i saburu. Dakle, politička misao, koja danas živi u nama, nije rezultat mišljenja velikih bosanskih umova u Bošnjaka/Bosanaca, već je to rezultat prolivene krvi bosanskih šehida.

Dakako, **u tome je mudrost**, k**oju bosanska mladost treba da ima na umu, a to je da umjesto bosanskom krvlju**, **bosansku slobodu i čast treba braniti bosanskim umom**. A to će biti moguće ako se sačuva sjeme zrdavog moralnog i političkog koncepta u Bošnjaka/Bosanaca. Neću spominjati nijedno ime od ljudi za koje mislim da imaju u sebi i čuvaju za sve nas to zdravo sjeme, zato što imam povjerenje u vaš zdrav razum, koji najbolje zna ko su ti ljudi, koji baštine zdrav moralni i politički koncept u ime Bošnjaka/Bosanaca.

ILUSTRACIJA: Umjesto bosanskom krvlju, bosansku slobodu i čast treba braniti bosanskim umom...

ILUSTRACIJA: Agresija na Bošnjačku/Bosansku dušu i pamet mnogo je opasnija danas za naš opstanak nego što je bila agresija na našu zemlju i državu...

KONCEPT SEDMI – **POLITIKA KAO NACIJA**

Antibosanska retorika i praksa s ciljem "mirnog" **rušenja bosanske države** i kod našeg istočnog i kod našeg zapadnog susjeda nikad nije bila agresivnija i opasnija. Drugo, bošnjački/bosanski nacionalni i državni korpus ovoga **puta toliko je razbijen i međusobno antagoniziran** da su pojedine interesne grupe spremne založiti i bosansku naciju i bosansku državu zbog svoje bolesne sujete i nezasićenog egoizma.

Zbog tih dviju opasnosti, kako izvana, tako i iznutra, valja nam svima – bosanskim patriotima staviti prst na čelo i razmisliti da li su izbori za hazardno eksperimentisanje ili su izbori prilika da pokažemo visoku nacionalnu i državotvornu svijest na način da biramo one za koje znamo šta mogu, ali i šta ne mogu uraditi za naciju i državu.

Ljut sam kao i vi na mnoge s kojima sam dijelio dobro i zlo u ratu i u miru, jer nisu na moralnoj i političkoj razini mojih i vaših očekivanja, ali bolje je imati *vrapca u ruci nego goluba na grani*. Kažem to, jer se sjećam svojih prijatelja koji su, u jeku arapskog proljeća, govorili da jedva čekaju da se tirani maknu s vlasti. Govorili su: "Bolje iko nego oni." I ostvarila im se želja. Nakon tirana došli su im na vlast nikojevići, koji su bili sto puta gori tirani od svih tirana.

Naglašavanje tog iskustva ne znači da treba amnestirati bilo čiju korupciju, već to znači da ne nasjedamo na praznu političku priču, koja nas udaljava od zdravog moralnog i političkog koncepta, koji je nastao iz krvi najboljih bosanskih sinova – šehida. Nemojmo nikad zaboraviti da je agresija na našu dušu i pamet mnogo opasnija danas za naš opstanak nego što je bila agresija na našu zemlju i državu. **Ovaj psihički rat protiv naše bosanske nacije i bosanske države ima simptome psihičkog genocida**. To se očituje u dubokoj podjeli i jednom neviđenom međusobnom antagoniznu onih u Bošnjaka/Bosanaca koji bi morali biti jedan moralni glas i jedna politička akcija u odbrani od tog psihološkog rata, rata koji razbija bošnjačko/bosansko nacionalno i državno tkivo. Ovo nije priča za zastrašivanje, već je ovo budilnik za osvješćenje da se, ako se ovaj psihički antibošnjački/antibosanski rat ne zaustavi, rizikuje da se karakter naše cijele borbe za nezavisnu i suverenu bosansku naciju i bosansku državu dovede u pitanje, da se sve promijeni i okrene protiv naše nacije i naše države, kao što je bivalo više puta u zadnjih sto godina naše povijesti. Stoga treba znati da su naredni opći izbori bitni zbog mnogih pitanja, ali držim da je ovo pitanje svih pitanja, a to je da se čuva i očuva sloboda koju imamo zahvaljujući žrtvi najboljih sinova – šehida.

Nema nacije bez vlastitog imena, niti ima nacije bez vlastite politike – nacionalne politike. Prema tome, uskraćivanjem naciji njenog prava na vlastito ime uskraćuje joj se pravo na vlastitu politiku – nacionalnu politiku.

Mi, Bošnjaci/Bosanci, bili smo jedna od **rijetkih nacija u svijetu kojoj je uskraćivano pravo na vlastito ime zato što joj je uskraćivano pravo na vlastitu politiku**. Ove dvije nepravilnosti su uzročno-posljedične, jer se uskraćuje jedno da bi se uskratilo drugo pravo, tako da se uskraćivanjem prava na vlastitu politiku uskraćivala mogućnost prava na vlastito ime nacije. Naravno, to stanje bilo je neodrživo. Kao što je **neodrživo i stanje uskraćivanja prava na vlastito ime jezika** naciji koja ima vlastito ime i koja ima vlastitu politiku.

Ta potreba da se jednoj naciji, kao što su Bošnjaci/Bosanci u Bosni, stalno nešto osporava jeste znak opsesije, a može biti i znak ljubomore onih koji imaju tu potrebu. Oni, očito, neće odustati od te svoje ovisnosti da osporavaju neotuđiva nacionalna, državna i kulturna prava Bošnjacima/Bosancima. **Zato ne treba čekati njihovu milost**, **već treba imati jasnu i snažnu svijest o pravu na vlastito ime nacije**, **na vlastitu nacionalnu politiku**, **na vlastito ime nacionalnog jezika i na vlastitu državu**, **koju Bošnjaci/Bosanci mogu dijeliti s drugim etničkim ili nacionalnim grupama**, **ali ne na vlastitu štetu kao što je to do sada bilo**.

Bošnjaci/Bosanci sâmi su sebi izborili pravo na svoje vlastito nacionalno ime. Platili su visoku cijenu za to i zato danas niko nema pravo da to dovodi u pitanje. Izborili su se i za svoju vlastitu nacionalnu i državnu politiku, koju, također, niko nema pravo osporavati, ali ni prisvajati i monopolizirati. Oni koji u Bošnjaka/Bosanaca nisu svjesni toga nisu dostojni bošnjačkog/bosanskog glasa. Biti nacionalno svjestan i odgovoran ne znači biti nacionalista. Naprotiv, onaj koji poštuje vrijednosti svoje nacije spreman je poštivati i vrijednosti nacije drugoga. A onaj koji se odriče svoje nacije sklon je biti netrpeljiv prema naciji drugoga, jer mu smeta što je drugi svjestan samoga sebe, a on nije.

KONCEPT OSMI – **POLITIKA KAO DRŽAVA**

Pravi put je jasan – od nauke o politici i svijesti o naciji dolazi se do države u praksi. Jer, kako je rahmetli Alija govorio: "Mi želimo svoju državu. Jer je narod bez države kao porodica bez krova koja živi pod kišom. **Ne želimo biti narod koji nema državu**."

U ovoj izjavi sadržana je cijela priča o zdravom političkom konceptu, od kojeg sadašnja i buduća generacija Bošnjaka/Bosanaca ne smije odustati. Koliko mi je poznato, ova izjava o tome da "želimo svoju državu" prva je koju je ikad izrekao jedan Bošnjak/Bosanac, političar ili intelektualac, u zadnjih stotinu godina. Značaj te izjave

jeste u tome što je Bošnjacima/Bosancima prvi put jasno i nedvosmisleno definiran njihov nacionalni i politički cilj, a to je država. Do tada, Bošnjaci/Bosanci u Bosni bili su zagledani, da ne kažem zaljubljeni, u nacionalne, političke i državne projekte svojih susjeda s njihove lijeve i njihove desne strane. I, bili su iskreno predani i odani svakom od tih tuđih državnih projekata čak i onda kad su bili svjesni da su antibosanski.

Naravno, Bošnjaci/Bosanci nisu ni tada bili neprosvijećeni/lahkoumni, ali nisu imali izbora zato što su bili nejaki da se suprotstave grabežljivoj najezdi svojih susjeda. Pretpostavljajući iz dotadašnje navike da su Bošnjaci/Bosanci u Bosni još uvijek nacionalno, politički i državno neupućeni i nesposobni da se brane od zla koje im se sprema, Karadžić se nije mogao sustegnuti, već je, mimo antibosanskog konspirativnog protokola dvaju susjeda, "izletio" s izjavom da se Bošnjaci/ Bosanci, kao muslimani, neće moći odbraniti ako dođe do rata u Bosni. To je, doista, bilo zastrašujuće slušati svakom Bošnjaku/Bosancu u Bosni, ali istodobno to je bio najjači okidač, koji je upalio bosansku nacionalnu, političku i državnu lampu, koja nije obasjala samo Bosnu, već region, Evropu i svijet.

Zvuči paradoksalno, ali zahvaljujući tome, Bošnjaci/Bosanci su se **probudili**. **I pokazali su svima da su ih njihovi susjedi potcijenili i grdno se prevarili,** u korist bosanske političke misli, bosanske nacionalne svijesti i bosanske državotvrone odlučnosti. Stoga, to političko znanje koje danas imamo niko nema pravo brisati iz našeg pamćenja; tu nacionalnu svijest, koju smo stekli u ratu i miru, niko nema pravo osporavati i tu državotvornu praksu, koju smo ostvarili u krvi i znoju kao nacija, niko nema pravo izdati.

Ove opservacije ne bi bile uvjerljive ako se ne bismo i kritički osvrnuli na neke pojave koje mogu biti opasne po bosansku državu. Prije svega, opasno je kad vidimo da ima među **Bošnjacima/Bosancima onih koji nisu dorasli državničkoj funkciji bilo zbog neznanja bilo zbog nemara**. Zato oni za koje mislimo da predstavljaju zdravi politički koncept u odnosu na onaj koji mislimo da je kvaran moraju biti upućeni u sve bitne detalje o tome šta je to država i kako se treba ponašati na državnom položaju. Moraju znati da je država ključ za opstanak Bošnjaka/ Bosanaca u Bosni. Zato se ne smije lični interes stavljati ispred interesa države.

Znam, lahko je to reći, ali nekima je teško sprovesti to u praksi. Eh, valja ih tome učiti. Kao što valja dsciplinirati i one koji su nemarni u odnosu na povjereni im emanet u državi. A, čini mi se, među Bošnjacima/Bosancima **ima dosta takvih koji spavaju**, **koje nije briga šta se oko njih zbiva u državi sve dok njih niko ne dira ili sve dok im je u interesu da se nikome ne zamjere kako bi ostali na državnom položaju**. Nisu spremni da se bore za državu, a morali bi biti. Uprotivnom, treba ih skinuti sa državnog položaja.

Te dvije mahane – neznanje i nemar – koje su primjetne kod kvarnih pojedinaca u zdravom političkom konceptu, za koji se ovdje zalažemo, moraju se otkloniti kroz ozbiljnu političku edukaciju i odgovornu moralnu rehabilitaciju.

KONCEPT DEVETI – **POLITIKA KAO DRUŠTVO**

Ovo pišem više zbog sebe nego zbog naroda mog, ali uvijek mi je narod na umu. Htio sam ispitati svoju vlastitu dušu i uvjeriti se u svoj vlastiti bosanski duh o tome da li u sebi imam ono što sam naučio u toku teške borbe za slobodu i čast bosanske nacije i bosanske države; htio sam to podijeliti s narodom kako bih jasno i nedvosmisleno potvrdio da je moja duša i moj bosanski duh ostao vjeran prvoj i originalnoj moralnoj i političkoj ideji koju sam naučio u ratu i miru. Htio sam da kažem da sam danas ponosan što mogu reći da sam jedan od osnivača povijesnog bosanskog nacionalnog, političkog i državnog projekta za vjere, nacije i države. I, naravno, htio sam snažno upozoriti Bošnjake/Bosance, posebno one koji su najviše zaduženi, da tu ideju čuvaju i poštuju, da nam se svima valja vraćati toj povijesnoj originalnosti moralnog i političkog zdravog koncepta, u kojem vidim spas i uspjeh naše nacije i države. Uvažavajući sve ljude i narode u Bosni, ali Bošnjaci/Bosanci su bili i ostali kičma Bosne, kičma bosanske nacije, bosanske države i bosanskog društva. Zbog toga Bošnjaci/Bosanci nemaju pravo na političku grešku. Nemaju pravo rizikovati da im se pogazi i pobriše što su krvlju i znojem do sada ostvarili i da budu prisiljeni da opet kreću ispočetka. Ta im se greška ne smije ponoviti ako misle na svoju i sudbinu svog potomstva. Dakako, i sva krila koja su se odlomila od glavnog političkog trupa valja iznova savijati, jer drugačije niko neće od nas moći poletjeti, ni letjeti u ovom svijetu zamršenih odnosa.

KONCEPT DESETI – **POLITIKA KAO SUDBINA**

Upamtimo, onoliko koliko se može reći da kao narod nekada nismo bili odgovorni zato što nismo imali izbora, danas smo kao narod odgovorni za sudbinu naše nacije, države i vjere zato što imamo izbor. Politika je oduvijek bila naša sudbina, a danas je naša sudbina naša politika. Nema nam nazad ni u politici ni u državi.

Mi danas moramo ići samo naprijed ili nas neće biti ni u politici ni u državi. Nema hajra od pustih početaka, koji su nas mnogo puta zavijali u crno, već nam valja nastaviti tamo gdje smo stali u duhu istine, pravde, mudrosti, hrabrosti i sabura. Nacije i države koje su stalno na početku nikad ne stignu do cilja. Mi, kao nacija i država, nismo više na početku. Mi imamo snažni moralni i politički kontinuitet pamćenja, kao naš moralni i politički identitet, i uhodanu državničku praksu, koju moramo čuvati, razvijati i jačati kako nas nikad više ne bi vratili na početak.

Izbor je naš! Da utvrdimo i potvrdimo da smo državotvorni narod, koji ima samopoštovanje i koji zaslužuje poštovanje drugih kako u vlastitoj zemlji, tako i u svijetu. Prvi put u našoj stoljetnoj povijesti pruža nam se prilika da održimo kontinuitet našeg nacionalnog, političkog i državnog suvereniteta. Dakako, svijest o tome i odgovornost za to nisu samo na jednoj osobi, niti na jednoj ekskluzivnoj grupi, već na svima nama kao naciji. Stoga, imam potrebu da uputim poruku bosanskim borcima patriotima, bosanskim generalima, bosanskim intelektualcima, bosanskim domaćinima i bosanskim hodžama – imamima.

Dragi bosanski borci patriote!

Znam da su mnogi od vas razočarani u dosadašnju politiku, ali isto tako znam da su mnogi od vas ispunjeni osjećanjem ponosa što su bili na braniku svoga doma, svoje domovine i svoje države. Pozivam vas da ne odustajete od svoga prava na poštovanje svih nas prema vama, ali i da preuzmete odgovornost za budućnost naše nacije i države tako što ćete se sjetiti ideja vodilja svog vrhovnog komandanta u ratu i miru dok budete u nedjelju glasali. Ako se svi udružimo, ako svi stanemo u jedan saff u obnovi originalne moralne i političke ideje, uspjet ćemo pod uvjetom da preživimo politički cunami, koji se nadvio nad glavama naše nacije i države i s istoka i sa zapada.

Dragi bosanski generali!

Žao mi je što ni vi ni mi, kao narod, nismo dovoljno svjesni vaše uloge u našoj naciji i državi. Ali, evo, ovo je jedna od rijetkih prilika kad vam mogu odati priznanje i pozvati vas da, kao i do sada, u ratu i u miru uvijek imate na umu tu veliku čast bosanskog generala i da nikad ne zaboravite kako i na koji ste način stekli tu časnu titulu u našem narodu, titulu koju drugi u Bošnjaka/Bosanaca nisu imali priliku steći ni za jedno stoljeće. Kao i do sada imam povjerenje u vaš borbeni karakter.

Dragi bosanski intelektualci!

Vas ima veliki broj u našem narodu, ali i veliki broj koji nije uvijek sa svojim narodom. Biti intelektualno nezavisan **ne znači otuđiti se od svog naroda i njegove političke i državne sudbine**. Biti intelektualno neovisan ili suveren znači biti u službi svoje nacije i države na način na koji to drugi nisu u stanju. Za propuste u bošnjačkoj/bosanskoj politici, kojih evidentno ima, i sami ste odgovorni zato što niste proaktivni u pravo vrijeme i na pravom mjestu. Nadam se da ste i vi, kao i mi svi, naučili lekciju iz naše daleke i bliže povijesti da od **salonske pameti**, koja nije provodiva u praksi, niko nema koristi. Stoga, pozivam vas da se oslobodite *ojkofobije*, straha od kulture svoga naroda i pridružite se njegovim nadanjima, ali i pomognete im da savladaju svoje strahove u ovom današnjem složenom svijetu politike i ekonomije.

Dragi bosanski domaćini!

U Bosni je uvijek bila hiža, u kojoj je obitavao Did. Dakle, Bosna je uvijek imala domaćina u domu, domovini i državi. **Domaćin drži na okupu ukućane**, organizira njihove radne obaveze i brine se o njihovom zdravlju i raspoloženju. Dobar domaćin u bosanskoj državi jeste onaj **koji ima bosansku dušu i bosanski duh**. Loš domaćin u bosanskoj državi jeste onaj koji nema ni bosansku dušu ni bosanski duh. Stoga, dragi moji bosanski domaćini, vi birate domaćina koji treba da drži na okupu bosanske ukućane u bosanskoj državi. Imam povjerenja u vaš zdrav razum da ćete uvijek izabrati "dobrog domaćina", za kojeg znamo da zna organizirati radne obaveze ukućanima i ima srce da se brine o njihovom zdravlju i zaspoloženju. Ako pogriješite, nanijeli ste štetu samima sebi, a ne onome koji vam se nudio kao dobar ili najbolji domaćin od svih. Zato, pamet u glavu.

Drage bosanske hodže imami!

Neka vas ne čudi što se vama napose obraćam. Jer, ma gdje bio i ma šta radio, uvijek sam u duši bio i ostao hodža i zato osjećam vašu hodžinsku dušu kao svoju, vašu hodžinsku brigu kao svoju, vašu hodžinsku nadu kao svoju i vaš hodžinski strah kao svoj. Osjećam, dakako, i svoje pravo i obavezu da vas pozovem da budete i ostanete jedinstveni u svom radu i djelovanju na okupljanju i snaženju bošnjačkog/bosanskog moralnog i političkog zdravog koncepta. Bez obzira na to šta će neko reći, mi hodže moramo znati da je naša sudbina u Allahovoj volji, koja se očituje u našoj svijesti o tome da smo mi ovdje na Balkanu i Evropi poseban narod, na koji se gleda posebno i zato imamo pravo i obavezu da se posebno brinemo o našoj sudbini, a to znači da imamo pravo da se miješamo u sve što se tiče

sudbine našeg naroda, a mi smo njegov neodvojivi dio. Uspjesi su se uvijek pripisivali nekome drugome, a porazi hodžama. Stoga, drage moje bosanske hodže imami, uradite što je do vas, a Allah na kraju ocjenjuje i nagrađuje svakoga prema njegovom nijjetu i djelu.

II

VLAST – ŠTA JE TO?

Imajmo na umu da se korijen riječi vlast u bosanskom jeziku može izvesti iz pojma vlastito u smislu da neko nešto posjeduje kao svoje vlastito, da time ili nad tim vlada, da time dominira: lat. *dominatio*, grč. *kratija*, ar. *sulṭān*.

Muslimanski povjesničar Muḥammed Džarīr Al- Ṭabarī (839.-923.), kaže da je Svevišnji Bog *sulṭān*, tj. 'vlast', na zemlji najprije povjerio ʿAzāzīlu, džinovskom poglavici iz kraljevskog džinovskog plemena.

Naime, prema drevnoj legendi, koju prenose i muslimanski povjesničari, džinni su nastanili zemlju prije dolaska ljudskog roda, Adema. I džinni su imali *sulṭān*, tj. 'vlast', na zemlji. Njihov kralj bio je ʿAzāzīl, jedan između njih. ʿAzāzīl je bio lijep i stasit. Bog ga je učino moćnim i časnim te ga postavio da vlada donjim nebom i zemljom. Štaviše, Bog mu je dao ključeve od raja. Otuda je arapska riječ *džennet* za *raj*.

Međutim, *sulṭān*, tj. 'vlast', ʿAzāzīla je toliko opila da mu se pamet pomutila i navela ga da pomisli da je on sam "bog". Stoga je zatražio od svojih podanika da njega umjesto Allaha Jedinog obožavaju. **To je bio kraj ʿAzāzīlove časti i vlasti**. Bog Svevišnji ga je od lijepog učinio ružnim likom i predio mu ime u *Iblis* i prokleo ga (*redžīm*) zato što je odbio poslušati Allaha Svevišnjeg da se pokloni Ademu, koji dolazi na zemlju kao Allahov izaslanik (*khalīfah*) da ga zamijeni i ustanovi pravednu vlast na zemlji prema Allahovim uputama.

Adem i njegovi najbliži potomci bili su dosljedni u poslušnosti Svevišnjem Allahu. Bili su pravedni. Nije ih *sulṭān*, tj. 'vlast', na zemlji opijala sve dok Kabil (Kain) nije ubio svog brata Habila (Abela) i tako označio krvavu borbu ljudi za *sulṭān*, tj. 'vlast', na zemlji, koja i danas traje između onih koji misle da vlast njima pripada (Kaini) i onih koji trpe svaku vlast (Abeli), koji ne žele dići ruku protiv vlasti makar ih ubijala!

Dakle, *sulṭān*, tj. 'vlast', je opijum za čovjeka, vlast čovjeka opija da bi ga usrećila ili unesrećila, uzdiže ga da bi ga ponizila, mami ga da bi ga ulovila, grli ga da bi ga udavila. No, nije svaka vlast prokleta. Vlast može biti

blagodat. **Sve ovisi od ličnosti čovjeka**; vlast čovjeka može opiti kao ʿAzāzīla pa da se pretvori u Iblisa, a može ga i potaknuti na istinu i pravdu kao što je bila vlast Muhammeda, a.s., **vlast koja je ljude usrećila**. Dakle, nisu sve vlasti na zemlji iste. I zato imaju različita imena od demonkratije do demokratije i nomokratije.

Ali, jedno je izvjesno: nijedan *sulṭān*, tj. 'vlast', nije vječna, nijedna se zločesta vlast nije proslavila, nijedna bezočna vlast nije blagoslovljena, **nijedna bezosjećajna vlast nije sretno završila**.

A najpogubnije za *sulṭān*, tj. 'vlast', na zemlji jeste potreba da bude gluha kod ušiju, slijepa kod očiju, nijema kod usta da odgovori na kritiku koja ima smisla za njeno dobro da se ne uruši u svojoj umišljenosti i opijenosti pa da izgubi smisao za svoje postojanje.

Najgore od svega je kad vlast ili državna uprava postane svrha sama sebi i zbog sebe i kad pokriva oči da ne vidi, kad stavlja klipove u uši da ne čuje, kad zatvara usta da ne govori istinu i skriva pravdu. Zločesta vlast je ona vlast koja ćorluči onima zbog kojih postoji, a koje treba da poštuje!

Dakako, *sulṭān*, tj. 'vlast', svaka 'vlast' nad ljudima i o ljudima veliko je iskušenje onima kojima je vlast, velika i mala, povjerena.

Vlast je blagodat. A blagodat je dâr Božiji čovjeku, dâr koji čovjek ne zaslužuje, ali mu se poklanja iz nadnaravne milosti pod uvjetom da tu vlast ne iznevjeri. A ako je iznevjeri, onda mu vlast postaje prokletstvo. A prokletstvo je uzrok nesreće (kibur, odnosno oholost Iblisovo je prokletstvo). Prokletstvo je isto što i anatema, kojom se neko izdvaja iz zajednice ili iz vlasti. Kao anatemisani pojedinac, čovjek onda pati u zarobljenoj samoći ili u osvojenoj slobodi. Sve ovisi o karakteru ličnosti koja podnosi ili ne podnosi volju grupe ili čopora, koja mu silom vlasti truje dušu iz pakosti, ubija mu volju za akciju i gazi mu čast i dostojanstvo. Narod ili nacija je kao pojedinac. Ima svoju dušu, ima svoju volju, ima svoju čast i dostojanstvo. Stoga, narod ili nacija mora da vodi brigu o svojoj duši, o svojoj volji i o svojoj časti i dostojanstvu. Ako je vlast blagodat, onda čuva u naciji te vrijednosti, a ako je vlast prokletstvo, onda je nacija, kao i pojedinac, anatemisana, tj. izolovana od svijeta i od vlasti koja joj prirodno pripada.

U svojoj hiljadugodišnjoj povijesti, vlast u Bosni nije nikad bila ni čista blagodat ni čisto prokletstvo, već kombinacija toga dvoga, s tim što je ponekad prevladavala blagodat, a ponekad prokletstvo. Sve je ovisilo o karakteru njenih sinova i kćeri, ali i o karakteru njenih osvajača. Silni osvajači donosili su u Bosnu i blagodat i prokletstvo, ali jedno je pravilo zauvijek bilo i ostalo, a to je da su *Bono Homini*, **Dobri Bošnjani, ostali svoji na svome unatoč silnim osvajačima, od Rimljana, Osmanlija, Austrijanaca, Ugara do agresivnih komšija i**

susjeda. Bosna je Božanskim blagoslovom obdarena, Božijom milošću obasjana, šehidskom krvlju natopljena, majčinom suzom okupana, sinovskom ljubavlju zagrljena, kćerinskom rukom na đerđefu izvezena, pjesničkom dušom opjevana, didovom molitvom zakićena, hodžinskom dovom blagosiljana, evlijanskim kerametom opasana… Zbog toga se u Bosni prokleti Iblis nikad nije mogao skroz nastaniti, niti Bosnom ovladati, niti svoje potomke ostavljati. Bosna danas živi u blagodati svoje vlasti. Za to se izborila sadašnja generacija *Bono Homini*, Dobrih Bošnjana, svojom borbom i žrtvom, koja je zadivila cijeli svijet. Obrisi te vlasti još uvijek se naziru, ali u posljednje vrijeme ti se obrisi gube i nestaju. Nije još nastupio sumrak prokletstva, odnosno anateme, kojom se Dobri Bošnjani izoliraju od svijeta i izgone iz bosanske vlasti. Ali, ni to nije isključeno. Neka se ovo shvati ozbiljno. I neka ovdje i sada bude rečeno da Dobri Bošnjani shvate da moraju izgrađivati pravilan i aktivan odnos prema vlasti u Bosni prije nego se vlast kao blagodat ne pretvori u vlast kao prokletstvo, prokletstvo koje može biti kobno po njihov opstanak. Dobri Bošnjani moraju koristiti blagodat vlasti, kao dâr Božiji, za svoj i spas svoje domovine i države.

Nedopustivo je da Dobri Bošnjani, **nakon genocida**, **nemaju utvrđen konsenzus oko nacije i države**. Neoprostivo je da Dobri Bošnjani, nakon genocida, nemaju jasno artikuliran moralni kod i političku volju koja je neupitna za svakog Bošnjaka/Bosanca ma gdje bio. Umjesto toga, Bošnjaci/Bosanci mogu se svrstati u nekoliko karakterističnih grupa ili krugova, koji ne samo da djeluju nepovezano već djeluju jedni protiv drugih.

U prvom krugu su Bošnjaci/Bosanci koji obavljaju vlast, a kojima nije prva briga kvalitet vlasti, već kvantitet i dužina vlasti, pa zbog nje ostavljaju dojam moćnih, nedodirljivih i nepobjedivih. Njima je vlast blagodat, prije svega za njihove potrebe i prohtjeve, pa ako nešto ostane, spremni su to podijeliti s drugima, ali samo sa sebi podobnima.

U drugom krugu su Bošnjaci/Bosanci koji su nezadovoljni vlašću, ali ne zato što ne valja, već zato što oni nisu u njoj. Oni rade na rušenju vlasti iako ne znaju šta bi bolje od toga ponudili. Ne može ih zadovoljiti ništa što radi ova vlast pa makar to bilo u korist nacije i države. Oni su pobunjenici iznutra, koji svoje frustracije liječe na širenju mržnje prema vlasti pa kad bi sve pozlatila.

U trećem krugu su Bošnjaci/Bosanci koji se osjećaju odbačenim i povrijeđenim, jer njihova nacija i država ne cijeni njihov doprinos i žrtvu u odbrani časti i slobode našeg naroda. Oni se učtivo povlače i hude u samoći, čekajući da ih primijete oni koji imaju vlast, do koje su došli zahvaljujući njihovoj žrtvi. Oni su savjest nacije i države, ali nema više onih koje ta njihova savjest obavezuje.

U četvrtom krugu su Bošnjaci/Bosanci posmatrači i analitičari, koji satima sjede u zadimljenim salonima, ogovarajući **vlast bez želje i znanja da popravljaju ono što ne valja**, već i ono što valja u vlasti diskvalificiraju kako bi izgledalo da ništa i niko ne valja osim njih, koji sve znaju, ali se ne miču s mjesta. I tako čine iz dana u dan.

U petom krugu su Bošnjaci/Bosanci savjetnici i doušnici, koji savjetuju vlast, odnosno svoje gazde/bosove u vlasti da ne slušaju nikoga osim njih, jer oni najbolje znaju šta njihove glavešine (gazde) vole da čuju. Vlast je odgovornost i veliki teret pa, stoga, gazdu ne treba opterećavati istinom koju on ne voli da čuje, već ga treba razgaliti pričom koja mu popravlja raspoloženje i koja će ga uvjeriti da je sve pod kontrolom, jer su svi čuvari vlasti na straži.

U šestom krugu su Bošnjaci/Bosanci kojih se ništa ne tiče: ni vlast ni oni koji su na vlasti dok god imaju "šta jesti i čime se pokriti po glavi". Takvih je najviše u Bosni.

U sedmom krugu su Bošnjaci/Bosanci koji u šutnji vide svoj spas i zato su se zavjetovali da šute i ne progovoraju bez obzira na laži, napade i potvore na naciju i državu, posebno na one koji su branili naciju i državu, poput bosanskih generala koje privode na sud ni za što drugo, osim što su stali u odbranu svog naroda, zemlje i države protiv agresora.

U osmom krugu su Bošnjaci/Bosanci koji žive u strahu od budućnosti svoje djece i zato im govore: "**Bježite iz Bosne**!" **Ovo je najteža optužba za sadašnju bosansku vlast**. Vrijeme je da ova vlast ne samo čuje već da djeluje brzo i efikasno kako bi Bosnu prestali napuštati njeni sinovi i kćeri, oni koji mogu i treba da brane njenu čast i slobodu.

U devetom krugu su Bošnjaci/Bosanci zabrinuti za stanje nacije i države, koji čekaju da se ovi na vrhu bošnjačke/bosanske pameti i vlasti opamete i ovlaste da promtno, hrabro i efikasno djeluju dok blagodat vlasti, koja još traje, ne postane prokleta vlast, kada će Iblis zavladati bosanskom sudbinom.

Deseti krug je najbitniji jer ga zamišljam kao veliki krug Bošnjaka/Bosanaca koji će se okupiti oko zajedničkog cilja, a to je spas nacije i zaštita države od proklete vlasti koja se Bosni sprema.

Nije ova vlast savršena, kao uostalom nijedna vlast, ali od ove može biti još gora. Možda su u pravu oni koji misle da ima bolja od ove. Možda i ja tako mislim, ali podsjećam da je uvijek bolje "goluba držati u ruci nego ga gledati na grani". Dakle, oni koji ovako misle spadaju u deseti krug Bošnjaka/Bosanaca, koji se ne predaju, već bdiju nad nacijom i državom, prema svojim mogućnostima i sposobnostima.

Vlast je znanje, moć i vještina održavanja mira i sigurnosti građana u jednoj državi. Ako to vlast nije u stanju, tj. ako nema znanja, moći i vještinu da osigura građanima psihički i fizički mir i sigurnost zbog verbalnih ili fizičkih napada na društvo i državu, onda se građani osjećaju nesigurnim i zabrinutim.

III

ANTIBASSNITIZAM – ŠTA JE TO?

386

На основу члана 115. Пословника Народне скупштине Републике Српске српског народа у Босни и Херцеговини („Службени гласник српског народа у БиХ", број 3/92), на седници одржаној 12. маја 1992. године, Скупштина српског народа у Босни и Херцеговини, донела је

О Д Л У К У
О СТРАТЕШКИМ ЦИЉЕВИМА СРПСКОГ НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Стратешки циљеви, односно приоритети српског народа у Босни и Херцеговини су:

1. Државно разграничење од друге две националне заједнице.
2. Коридор између Семберије и Крајине.
3. Успостављање коридора у долини реке Дрине, односно елиминисање Дрине као границе између српских држава.
4. Успостављање границе на рекама Уни и Неретви.
5. Подела града Сарајева на српски и муслимански део и успостављање у сваком од делова ефективне државне власти.
6. Излаз Републике Српске на море.

Број 02-130/92.
12. маја 1992. године

Председник
Народне скупштине,
Мр Момчило Крајишник, с.р.

BANU
BOŠNJAČKA AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI
BOSNIAK ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
ZBORNIK BANU

Nije bilo ni islama ni muslimana u Bosni kad su Rastko Nemanjić (1169.-1236.), u ime srpske crkve, a Stefan Dušan Nemanjić (1308.-1355.), u ime srpske države, proklinjali i progonili Bassnite,*[1] kao Semite, samo zato što su bili svoji na svome. To je ono što današnji Bassniti svih vjera i svjetonazora u Bosni moraju shvatiti, a to je da se moraju boriti protiv antibassnitizma, kao što se Semiti bore protiv antisemitizma, tj. protiv fašizma. Jer, antibassnitizam je kao antisemitizam, kao fašizam. To je mržnja i neprijateljstvo protiv jedne rase, nacije, kulture, jednostavno protiv prava jednog naroda na vlastitu zemlju; na vlastito ime, naciju, jezik, kulturu; na vlastitu državu, slobodu, imetak i čast.

A oni Bassniti koji hoće da se bore protiv antibosnitizma, kao fašizma, moraju ga shvatiti. Priželjkivanje njegovog poraza neće im pomoći. Prvo shvatanje bilo bi da je srpski atavizam, kao antibassnitizam, uzeo maha u svim segmentima srpske pameti i akcije. Srpska pamet ima pravo da se vraća u Rastkovo i Dušanovo doba i da tamo ostane koliko joj volja, ali nema pravo da to nameće Bosni i Bassnitima, koji su platili visoku cijenu da bi se oslobodili od "prokletstva" i "progonstva". Bosna jest bila i ostala zemlja heretika u odnosu na svoje susjede i na Istoku i na Zapadu, ali je zato bila i ostala slobodna u odnosu na samu sebe i na svoje susjede, koji joj kako nekad, tako i sada zavide na upornosti da bude to što jest – svoja i ničija, svoja i svačija, svoja i moja i kad nisam potpuno toga ni svjestan.

Dakle, Bassniti moraju biti budni i osjetljivi na svaki znak antibassnitizma, kao što su Semiti budni i osjetljivi na svaki zvuk antisemitizma.

Borba za Bosnu nikad nije prestala, niti će ikad prestati, zato što je antibassnitizam ukorijenjen u mržnji prema jednoj zemlji (Bosni), koja je lijepa i bogata; prema jednom narodu, koji shvata slobodu kao cilj, a ne kao prijetnju; prema jednoj kulturi, koja je blaga i duhovita; prema jednom jeziku, koji diše rajskom dušom i pjeva sevdah bosanskim duhom; prema jednoj naravi, koja je prirodna i plemenita; prema jednoj rijeci, koja je bistra i pitka; prema jednoj vjeri, koja je heretična, ali mirna i miroljubiva; prema jednoj rasi, koja je zdrava i životna...

Za Bosnu se valja boriti svakog dana i svake noći, na svakom mjestu i u svako doba, zato što je Bosna jedinstvena zemlja na svijetu, u kojoj ptice pjevaju u letu i na grani; u kojoj voda izvire iz kamena i ispod kamena; u kojoj brda stoje kao samari na konju; u kojoj šume tajne skrivaju i šapatom pričaju; u kojoj se zora smije, dan pjeva, a

*[1] „Semiti“ su narod koji je nastao prema imenu najstarijega Nuhovog sina Sema. Isto tako, „Bassniti“ su narod, koji je nastao prema ilirskom imenu „Bathinus“, imenu koje označuje dolinu rijeke Bosne čiji se naziv kasnije proširio i na svu okolnu zemlju. Također i posebni rimski antroponim „Bassantes“ (latinski singular: Bassans, gen. Bassantis, plur. Bassantes = 3. deklinacija), označuje antičke stanovnike uzduž doline Bosne, pa je to prastari izvorni protonim iz kojeg zatim nastaju srednjovjekovni „Bošnjani“ i kasniji oblik „Bošnjaci“, što sve upućuje na prastaro ime „Bassniti“.

noć se ne smiruje; u kojoj se sunce pomalja tako blizu da ga ruka gotovo dodiruje; u kojoj mjesec svijetli Muji da potkuje konja da ode do drage; u kojoj svako svoju pjesmu pjeva; u kojoj svako svoju dovu uči; u kojoj svako svoju molitvu izgovara; u kojoj svako svoj ezan čuje; u kojoj svakom njegovo zvono zvoni; u kojoj svako ima dovoljno mjesta da se pruži koliko mu volja od Save do mora i od Drine do Une...

Ako je Wilhelm Marr imao razlog da 1870. godine izumi pojam "antisemitizam", kao neprijateljski stav prema Jevrejima, mi danas imamo i razlog i povod da izumimo pojam "antibassnitizam", kao dušmanski stav prema Bosni. Razlog je srpsko-pravoslavni atavizam, koji se oživljava i proživljava kroz dogmu o nebeskom srpstvu u čistom srpskom pravoslavlju: "I razglasiti svima: Rastudije bosanski i Radomir i Dražilo i Tolko i Tvrdoš i svi koji se nazivaju hrišćani i hrišćanice a ne klanjaju se svetim ikonama i krstu časnomu, da budu prokleti." (Sinod pravoslavne crkve, manastir Žiča, 1221.). "A ko se, ne povinujući se, utvrđivaše u bogomrskim jeresima, ovoga proklevši a velikim beščašćem iz cele svoje zemlje izgonjahu" (Teodosije, *Žitije svetoga Save*). Dakle, srpsko-pravoslavna anatema "prokletstva" i "progonstva" svega što podsjeća na Bosnu nije od jučer, nije od devetog januara 1992. godine. To je, nakon Savinog *Žitija* uzakonjeno u "Dušanovom zakonu" 21. maja 1349. godine u Skoplju: „I ko se nađe kao jeretik, živeći među hrišćanima, da se ožeže po obrazu i da se izagna, a ko bi ga tajio, i taj da se ožeže“ (član 10). „I ko rekne babunsku reč (čitaj: bosansku), ako je vlastelin, da plati sto perpera, akoli je sebar da plati dvanaest perpera i da se bije štapovima“ (član 85).

Pojam ‘antibassnitizam’kovanica je od latinske riječi ‘Bassans’, kojoj je dodat sufiks ‘*-ite*’, (bassn-ite), od latinskog sufiksa *-ita*, koji kao imenički sufiks označava pripadnost osobe određenom mjestu, plemenu, doktrini ili sistemu, npr. Londonite, jakobite, hanefite itd.

IV

ZAKLJUČAK

1) Mi smo danas kao nacija, vjera i država u nepoželjnom, da ne kažem neprijateljskom, okruženju s bližnjim i daljnjim susjedima od Hrvatske, Srbije do Mađarske… Nemamo ni pouzdanog partnera u Europi ako smo ga ikad i imali… Ni muslimanski svijet nema više intenzivnog interesa za naše stanje u Bosni… Naša ponuda da

nam Turska/Turkiya bude pouzdani partner nije odbijena, ali nije ni prihvaćena na način da Republika Turska/Turkiye ugradi u svoj ustav klauzulu u kojoj bi jasno kazalo da je napad na Bosnu, napad na Turskua/Turkiye…

2) Bosansko društvo, napose, bošnjački korpus podijeljen je po svim šavovima – ideološki, dogmatski, politički, interesno i ekonomski - kao nikad dosada. Nema suštinskog unutar-bošnjačkog dijaloga o strateškim pitanjima za bosansku naciju i državu. Među Bošnjacima na svim razinama vlada slijepa sebičnost, isključivost i zatvorenost u uske osobne interese bez osjećaja za opći interes bosanske nacije i države.

3) Opravdano ili ne opravdano, ali naš narod je danas u strahu od svega – od progona, od nepravde, od neimaštine, od rata i od genocida. Zato mnogi naši ljudi odlaze (bježe) iz Bosne, naročito iz Krajine, u Europu i svijet.

4) Ni kao nacija, ni kao vjera, ni kao država Bosna nije nikad bila samo lokalni, već je oduvijek bila od "Kulina bana do naših dana" i kao globalni problem i kao globalno rješenje.

5) **Bosna danas ima svoje oružane snage – svoju vojsku**, **ali i više od toga**. **Bosna ima svoj željezni neprobojni štit u nepobitnim presudama međunarodnog suda pravde u Haagu za obranu od genocida i udruženog zločinačkog poduhvata**.

6) Kao što svi vidimo i osjećamo, Bošnjaci su u svojevrsnom moralnom i političkom rasulu. Nikad se u Bosni nije više čulo tako ružna i ogavna psovka, tako ružno i ogavno blaćenje ljudi, kao što se to čulo ovih dana u kampanji jednih protiv drugih. I nikad se nije pokazivalo javno takvo političko rivalstvo dojučerašnjih partijskih drugova/kolega, kao što se to pokazalo ovih dana u kampanji za vlast.

7) Svi znamo da mi, kao bosanska nacija, vjera i država, nismo drugačiji od ostalih u Europi, **ali oni nas u Bosni doživljavaju drugačijim od njih zato što smo muslimani.**

ILUSTRACIJA: Obraćanje akademika Mustafe Cerića na Simpoziju.